

8
серпень
1974

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Відображення у грі знань дітей про сільськогосподарську працю

Творча гра дітей є для вихователя своєрідним критерієм оцінки рівня набутих ними знань про деякі сторони суспільного життя. Вона дає змогу визначити глибину й спрямованість сформованих моральних якостей, які найбільш яскраво проявляються у колективній ігровій діяльності.

Як показали сучасні дослідження (Р. Й. Жуковської, В. В. Кондратової, І. Д. Власової та ін.), головний шлях розвитку кожної дитини полягає у засвоєнні нею початкових знань про суспільну спрямованість трудової діяльності дорослих і подальшому застосуванню їх у грі. Так, формуванню у дошкільнят інтересу й поваги до праці хліборобів сприяє проведення занять на ознайомлення з працею тракториста, сіяча, комбайнера та іншими землеробськими професіями. Потім, у ході організованої гри, діти прибирають ролі людей тих професій, інтерес до яких з'явився у них на заняттях. Це підтверджує правильність теоретичного положення про єдність процесів виховання і навчання, побудованих на основі взаємозв'язку навчання та гри.

З усього розмаїття форм і змісту дитячих творчих ігор ми виділили групу «суспільно-виробничих» ігор, які найбільше люблять діти 5—7 років. До вказаної групи увійшли і так звані сюжетно-будівельні ігри, пов'язані з суспільною тематикою. Характерним для сюжетної гри є певний комплекс дії в ігровій ситуації, що дозволяє дитині виконувати роль дорослого. Логічно завершені дії складають її зміст, тобто те, що виділяє дитина з допомогою вихователя як головний компонент у діяльності дорослих, яка відображається у грі. Особливість сюжетно-будівельних ігор полягає в тому, що реальні предмети, необхідні для побудови ігрової ситуації в тому чи іншому сюжеті («Птахоферма», «Садівники», «Хлібороби» і т. д.), замінюються не іграшками, а споруджуваними з будівельного матеріалу об'єктами («трактор», «комбайн», «літак»), які лише віддалено нагадують їх. Однак при правильній організації та керівництві грою це не тільки не заважає, а навпаки, сприяє розвитку уяви дитини і, найголовніше, спонукає її до самостійної творчої активності.

Виховне значення творчої сюжетно-будівельної гри у педагогічному процесі розглядалося нами в трьох аспектах: як засіб підвищення знань; як засіб виховання необхідних моральних якостей у дошкільнят (зокрема, товариських взаємин); як показник сформованого ставлення до сільськогосподарських професій. У цій статті ми зупинимося на розкритті педагогічного значення гри як показника сформованого позитивного ставлення до праці хліборобів у дітей 5—7 років.

Щоб розв'язати це завдання, ми розробили зміст ігор «Трактористи», «Комбайнери», «Хлібороби» сюжетно-будівельного характеру й заохочували проведення їх у старшій та підготовчій групах. В основу методики керівництва цими іграми був покладений відомий принцип організованого початку колективної творчої гри з попередньою розробкою сюжетно-ігрової ситуації й активним, цілеспрямованим керівництвом вихователя, його ініціативою, емоційним впливом на гру й одночасним заохоченням дитячої творчості у її ході.

Так, на першому етапі організації гри «Трактористи» у старшій групі вихователька запропонувала дітям погратися в цю гру. «Хто хоче бути трактористом?» — запитала вона. Діти підносили руки й говорили: «Я!», «І я хочу бути трактористом!», «І я

теж!». Особливо похвалилися вони, коли їм дали іграшкові трактори. Потім вихователька запитала: «Чим треба орати землю?» «Плугом»,— відповів Дмитро. «От ви й причепіть плуги до тракторів». Діти «причепили» до них уявні «плуги». «Ну, а тепер, трактористи, щастя вам! Починайте орати землю. Зараз ми побачимо, хто з вас швидше й краще зорєє поле». У ході гри вихователька нагадувала, що землю треба орати глибоко. І «трактористи» старалися, сумлінно зрізали всі «кути» в полі.

Педагог звертала увагу дітей і на необхідність допомагати одне одному. Коли Сергійко відстав від Андрія, вона запропонувала допомогти йому, й Андрій охоче завернув свій трактор і рушив на ту половину «поля», де працював товариш. «Молодці наші трактористи,— похвалила їх вихователька.— Добре попрацювали й допомогти не полінувались».

Надалі діти продовжували гру у трактористів. Вони вже будували великі трактори з будівельного матеріалу, вибирали бригадирів, збільшували поле, кількість машин і т. д. Вихователька збагачувала ігровий зміст деякими відомостями, розповідала про передових трактористів, яким вручають червоні прапорці. Наприкінці гри Дмитро вручив червоні прапорці тим «трактористам», які працювали швидко й добре. Збагачення змісту гри сприяло об'єднанню значної кількості дітей — у неї гралося вже 20—25 хлопчиків і дівчаток.

Вихованці підготовчої групи також зацікавилися цією грою. Особливе бажання погратися у трактористів з'явилося у них після відвідання ВДНГ СРСР. Діти самі збудували «трактор» і протягом двох тижнів гралися. При цьому вони намагалися послідовно відтво-

Заняття-бесіда про працю хліборобів

Підсумовуючи роботу з дітьми старшої групи по ознайомленню з сільськогосподарською працею, я провела заключне заняття-бесіду на тему «Праця хлібороба відповідальна й почесна». Програмовим змістом заняття було:

закріпити знання дітей про послідовність процесів вирощування хліба; про те, що праця хліборобів важлива для нашої країни для всіх людей;

активізувати дитячий словник словами хлібороб, жито, пшениця, трактор, комбайн, елеватор;

виховувати повагу до працівників сільського господарства, бережливе ставлення до хліба.

Дібрала матеріал: картину «Збирання врожаю», колоски, українську паляницю, вишитий рушник, магнітофонний запис вірша С. Погореловського «Хліб».

Готуючись до заняття, опрацювала «Програму виховання в дитячому садку», книги: С. А. Веретенникова, «Ознакомление дошкольников с природой» (М., «Просвещение», 1973), «Активізація розвитку дітей дошкільного віку в процесі навчання та виховання» (К., «Радянська школа», 1969); матеріали з журналу «Дошкільне виховання»: статті про ознайомлення дошкільнят з працею хліборобів Н. Пінчук (№ 1, 1971), В. Глової (№ 10, 1973), вірш М. Познанської «Спасибі хліборобам» (№ 1, 1972); «Думу про хліб» О. Гіталова.

Попередню підготовку дітей складали: екскурсія на колгоспне поле; розглядання ілюстрацій про працю хліборобів; читання оповідань «На полях» І. Соколова, «Звідки хліб на стіл прийшов» М. Белакової; малювання на тему «Збирання врожаю»; розглядання колосків жита, пшениці, ячменю; розучування віршів «Земля» Я. Дягутіте, «Хліб» Є. Будаши. Заняття почала, загадавши дошкільнятам загадку про хліб:

Він і чорний, він і білий,
І завжди він загорілий.
Як до столу ми йдемо,
То без нього не їмо.

рити весь хід роботи тракториста — від оранки поля плугом до засівання зерна. А коли на «полі» з'явилася уявна прорість, дошкільнята причепили до своїх тракторів «поливальні агрегати» й почали поливати її. «Щоб сходи не засохли», — пояснювали вони.

Проходячи, за програмою, тему про працю хліборобів, вихователі на заняттях проводили з дітьми тематичні бесіди, які узагальнювали їхній досвід. Були зачитані оповідання й вірші про роботу трактористів і комбайнерів у полі, про хліб («Збирання врожаю» Л. Воронкової, «Як хліб на стіл прийшов» М. Белахової, «Трактор» Я. Купали, «Урожай» С. Погореловського, «На колгоспних полях» Н. Забіли, «Елеватор» В. Яшина та ін.). Розглядалися також відповідні картини й ілюстрації. Все це сприяло досить повному ознайомленню дошкільнят з сільськогосподарською працею, з послідовністю процесу підготовки землі до сівби, проведення сівби, збирання урожаю.

По закінченні занять дітям запропонували погратися у гру «Хлібороби». Щоб зацікавити їх, вихователька запропонувала самим вибрати ролі і збудувати потрібні машини. Дошкільнята активно включились у гру. Збудували «трактор», «сівалку», «комбайн» (вихователька дала деякі допоміжні атрибути — кермо, «рукав» комбайна, захисні окуляри), самі приймали рішення і збагачували різними діями зміст гри. Інша група дітей збудувала поблизу «хлібзавод».

Он и черный,
Он и белый,
И всегда он загорелый.
Как мы кушать захотим,
То всегда садимся с ним.

Повідомила, що будемо розмовляти про хліб і працю хліборобів. Запитала дітей, кого ми називаємо хліборобами, підсумувала їхні відповіді, що це люди, які вирощують хліб. Далі запитала, які хлібні злаки вони знають (жито, пшеницю), запропонувала розглянути й назвати колоски, які лежать на столах. Підтвердила відповіді й зачитала уривок:

В руку ти візьми зерно —
Он як виросло воно!
Стало тверде, стало спіле
І від сонця загоріле.

На ладонь возьми зерно —
Вот как выросло оно!
Стало твердым, стало спелым
И от солнца загорелым.

Опитала вихованців, де ростуть хліба (у полі), коли їх сіють (восени, навесні). Наголосила, що на родючій українській землі колгоспники вирощують багаті врожаї хлібів, але перш ніж одержати їх, доводиться чимало попрацювати. Провела бесіду з дітьми про те, як готують поле до сівби, — вони розповіли, що землю орють тракторами з плугом, потім боронують, удобрюють і сівалками засівають зерно у ґрунт. Доповнювати розповідь спонукали запитання:

«Навіщо потрібні трактори? Хто керує ними? Який має бути ґрунт, щоб зерно добре проросло? Що станеться з ним, якщо посіяти в суху землю?»

Звернула увагу на те, яке красиве поле, вкрите зеленими сходами. Підкреслила, що колгоспники ретельно доглядають посіви: підживлюють, знищують бур'яни, борються зі шкідниками полів. Запропонувала одному з дітей прочитати напам'ять вірш Я. Дягутіте «Земля»:

Промовля земля травичі:
«Ти, травиче, сон мій чистий,
Скоро виростеш велика,
Житом станеш золотистим.
Ти рости, рости, травиче,
Наливайся щедро соком,
Підіймайся наді мною
Стиглим колосом високим».

Говорит земля травинке:
«Пей, травинка, сок мой чистый!
Скоро вырастешь большая,
Станешь рожью золотистой.
Ты расти, расти, травинка,
Наливайся сладким соком,
Подымайся надо мною
Спелым колосом высоким».

У подальшій розмові з ними було вияснено, як паростки п'ють сік землі (корінням), звідки з'являється цей поживний харч для рослин (колгоспники вносять добрива, дощі дають вологу, і разом з нею земля всмоктує в себе корисне для росту рослин добриво).

Так усі дружно гралися понад годину й надалі неодноразово повторювали гру.

Спостереження й аналіз дитячих ігор на сільськогосподарські теми дозволили нам дійти висновку, що ці ігри виникають у результаті взаємозв'язку навчання та гри. Вони можуть слугувати показником сформованого ставлення дошкільнят до праці хліборобів. Виявом цього ставлення є:

інтерес до праці дорослих і бажання наслідувати їх. У нашій роботі це проявилось у самостійному прагненні дітей стати у грі трактористами, комбайнерами, водіями, брати участь у сівбі та жнивях;

бажання виконувати трудові дії якомога краще — добре зорати поле, швидко закінчити роботу, не просипати зерно і т. д.;

допомога одне одному при виконанні ролей дорослих, що спостерігалось у товариській підтримці роботи трактористів, сіячів, комбайнерів.

Наявність цих моральних рис, які проявляють дошкільнята в активній ігровій діяльності, можна вважати прямим доказом вироблення необхідних моральних рис характеру й позитивного ставлення до сільськогосподарської праці. Сформоване ставлення до трудової діяльності дорослих сприяє встановленню дружних взаємин між дітьми.

Нагадала, що в липні—серпні починається найвідповідальніша робота у хліборобів — жнива, розглядали картину «Збирання урожаю». Бесіда за нею велася за таким планом: «Що намальовано на картині? Що робить комбайн? Хто ним керує? Куди вантажні машини відвозять зерно? Чому колгоспники поспішають вчасно зібрати хліба?»

Далі мова йшла про переробку зерна — як воно мелеться на борошно. Спрямовувала думку вихованців навідними запитаннями: «З чого роблять борошно? (з зерна); Яке буває борошно? (житнє, пшеничне); Куди його відправляють? (на хлібзавод); Що печуть? (хліб, булки, бублики). Підсумовуючи дитячі відповіді, наголосила на тому, що хліб — багатство країни, головний харчовий продукт. Щоб одержати його, потрібна велика праця, і через це хліб треба берегти. Тисячі людей трудяться, щоб у нас на столі завжди був свіжий, пахучий хліб, у кожній його крихітці — праця людських рук, а працю потрібно свято шанувати.

На закінчення діти слухали магнітофонний запис вірша С. Погореловського «Хліб»:

Ось він, хлібчик наш пахучий,
Аж шкуриночку завив,
Золотистий і блискучий,
Наче сонечка напивсь.
В кожен дім він завітає
І на кожний стіл лягає.
В нім здоров'я наше й сила,
В нім чудове є тепло, —
Скільки рук його ростило,
І плекало, й берегло!
Бо зерно не зразу стало
Хлібом тим, що на столі, —
Люди рук своїх доклали,
Потрудились на землі.

Вот он хлебушка душистый,
С хрупкой корочкой витой,
Вот он, теплый, золотистый,
Словно солнцем налитой.
В каждый дом, на каждый стол
Он пожаловал, пришел.
В нем здоровье наше, сила,
В нем чудесное тепло, —
Сколько рук его растило,
Охраняло, берегло!
Ведь не сразу стали зерна
Хлебом тем, что на столе, —
Люди долго и упорно
Потрудились на земле.

У групу внесли українську паляницю на підносі, вкритому вишитим рушником. Я запропонувала вихованцям сердечно подякувати всім нашим хліборобам за їхню невтомну працю, за високі врожаї. Дошкільнята всі разом сказали:

Слава миру на землі,
Слава хлібу на столі!

Слава миру на землі,
Слава хлібу на столі!

Заняття тривало 25 хв.

Л. ХРИСТЕНКО,

вихователька дитячих ясел-садка № 262
м. Харкова